

УДК 338.467.6

РОЗВИТОК РЕКРЕАЦІЙНО - ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Сагірова Аліна Спартаківна, доцент кафедри туризму, к.е.н, доцент, Державний вищий навчальний заклад «Приазовський державний технічний університет», м. Маріуполь, e-mail: acc007@i.ua, тел: +380979260203

Alina Sahirova, Associate Professor of Tourism, Ph.D., Associate Professor, State Higher Educational Establishment «PRIAZOVSKYI STATE TECHNICAL UNIVERSITY», Mariupol

A. Sahirova, Development of recreational - tourist potential of the regions of Ukraine.

The article is of a survey nature. Tourism is a sign of the level of socio-economic development of the country and its separate regions. The more developed and stable is the economy of the country, the more stable the position is occupied by the national market of tourist services. The article emphasizes the importance of the regional market of tourist services as an important factor of socio - economic development in the region. The wide range of functions performed by tourism makes it possible to use it as an effective tool for stimulating socio-economic growth at macro and micro level management. The functions of tourism are manifested in the territories of specific regions, and the possibilities of its development are determined by the conditions of these regions. Therefore, the consideration of tourism as an instrument of socio-economic development is particularly relevant from the point of view of the regional approach. For Ukraine, the regional approach is extremely important due to the large territory and the substantial differentiation of regions in terms of the nature of the conditions of tourism development.

The main problems of tourism development in Ukraine are also indicated. The ways and directions necessary for the long-term development of tourism at the regional level are considered. The basic principles of state regulation by regional policy are defined. The necessity of coordinating and ensuring interests of all subjects of the market of tourist services is emphasized, the need for development and implementation of effective tools for stimulation of regional development, establishment of international cooperation.

Сагірова А. С. Розвиток рекреаційно - туристичного потенціалу регіонів України.

Стаття має оглядовий характер. Туризм є ознакою соціально-економічного рівня розвитку країни і її окремих регіонів. Чим більш розвинутою і стабільною є економіка країни, тим більше стійкі позиції займає національний ринок туристичних послуг. У статті підкреслено значення регіонального ринка туристичних послуг, як важливого чинника соціально – економічного розвитку у регіоні. Широкий діапазон виконуваних функцій туризму дозволяє використовувати його в якості дієвого інструменту стимулювання соціально-економічного зростання на макро- і мікрорівнях господарювання. Функції туризму насамперед проявляються на територіях конкретних регіонів, а можливості його розвитку визначаються умовами цих регіонів. Тому, розгляд туризму як інструменту соціально-економічного розвитку особливо актуально з позиції регіонального підходу. Для України регіональний підхід має виключно важливе значення в силу великої території і суттєвої диференціації регіонів за характером умов розвитку туризму.

Також, зазначені основні проблеми розвитку туризму в Україні. Розглянуто шляхи та напрями необхідні для перспективного розвитку туризму на регіональному рівні. Визначено основні принципи державного регулювання регіональною політикою які мають забезпечити сталий розвиток ринку туристичних послуг. Підкреслено необхідність узгодження і забезпечення інтересів усіх суб'єктів ринку туристичних послуг, а також, необхідність розробки та запровадження ефективних інструментів стимулювання регіонального розвитку, налагодження міжнародного співробітництва.

Сагірова А. С. Развитие рекреационно - туристического потенциала регионов Украины.

Статья имеет обзорной характер. Туризм является признаком уровня социально-экономического развития страны и ее отдельных регионов. Чем более развитой и стабильной является экономика страны, тем более устойчивые позиции занимает национальный рынок туристических услуг. В статье подчеркнута значение регионального рынка туристических услуг, как важного фактора социально - экономического развития в регионе. Широкий диапазон выполняемых функций туризма позволяет использовать его в качестве действенного инструмента стимулирования социально-экономического роста на макро- и микроуровне хозяйствования. Функции туризма проявляются на территориях конкретных регионов, а возможности его развития определяются условиями этих регионов. Поэтому, рассмотрение туризма, как инструмента социально-экономического развития особенно актуально с позиции регионального подхода. Для Украины, региональный подход имеет исключительно важное значение, в силу большой территории и существенной дифференциации регионов по характеру условий развития туризма.

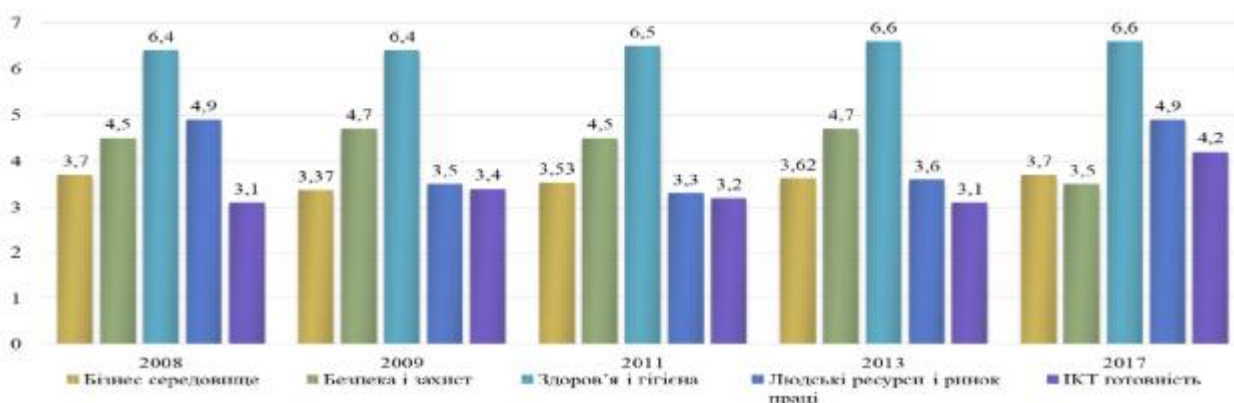
Также, указаны основные проблемы развития туризма в Украине. Рассмотрены пути и направления необходимые для перспективного развития туризма на региональном уровне. Определены основные принципы

государственного регулирования региональной политикой. Подчеркнута необходимость согласования и обеспечения интересов всех субъектов рынка туристических услуг, а также необходимость разработки и внедрения эффективных инструментов стимулирования регионального развития и налаживания международного сотрудничества.

Постанова проблеми. На сучасному етапі туризм є масовим явищем. Він виступає як форма організації відпочинку, як спосіб пізнання навколишнього світу, як область міжрегіонального та міжнародного співробітництва, як сфера послуг і підприємництва і є частиною регіональної та державної політики. Туризм в світовій економіці має стійкі темпи розвитку, про що свідчать показники, які опублікувала Всесвітня туристична організація при ООН (UNWTO) за підсумками 2017 року. Так, США в 2017 році заробили на туристах 210,7 млрд. дол., Іспанія - 68 млрд. дол., А Франція - 60,7 млрд. дол. Також в топ-10 потрапили Таїланд, Великобританія, Італія, Австралія, Німеччина, Макао (Китай) і Японія. Всі разом вони заробили 643,5 млрд. дол., Тоді як загальний показник доходів всіх країн світу від туризму склав 1,34 трлн. дол. (+ 5% в порівнянні з попереднім роком). Європа заробила в 2017 році 519,232 млрд. дол. на туризмі. Україну в 2017 році, за підрахунками UNWTO, відвідали 14,23 млн. туристів, що на 6,7% більше, ніж роком раніше. Запрацювала Україна на них 1,261 млрд. дол., що становить лише 0,2% доходів від туризму в європейських країнах [1].

Широкий діапазон виконуваних функцій туризму дозволяє використовувати його в якості дієвого інструменту стимулювання соціально-економічного зростання на макро- і мікрорівнях господарювання. Функції туризму насамперед проявляються на територіях конкретних регіонів, а можливості його розвитку визначаються умовами регіонів. Тому розгляд туризму як інструменту соціально-економічного розвитку особливо актуально з позиції регіонального підходу. Для України регіональний підхід має виключно важливе значення в силу великої території і суттєвої диференціації регіонів за характером умов розвитку туризму.

Малоефективний механізм регулювання та застарілі методи управління ресурсами регіональних рекреаційних систем призвели до того, що рекреаційно - туристичні ресурси в Україні та її регіонах використовуються недостатньо, значно гірше, ніж в інших країнах.

Джерело: розроблено автором за даними [2].

Рис. 1. Субіндекс сприятливості середовища в індексі туристичної конкурентоспроможності України (2008-2017 рр.)

Наприклад, Всесвітнім економічним форумом опубліковано рейтинг країн світу за Індексом конкурентоспроможності у сфері подорожей та туризму 2017 року (The Travel & Tourism Competitiveness Report 2017). Україна за Індексом конкурентоспроможності у сфері подорожей та туризму 2017 року отримала оцінку в 3,5 бали з семи можливих і опинилась на 88 місці.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Визначення ролі рекреаційно - туристичного потенціалу країни у забезпеченні економічного зростання національної

економіки розвивали відомі вітчизняні та зарубіжні вчені. Серед яких: Алексеева Ю.В., Біла С.О. [3], Головащенко О.В., Давиденко Л.І., Чоренька Н.В., Величко В.В., Покогодна М.М., Любіцева О.О [4] та ін. Іноземні вчені, що досліджували питання рекреації та туризму – Холлоуей Дж.К., Тейлор Н., Д. Меррілл, М. Монтгомері, Р. Стівенсон, У. Хачтен, Д. Шоу та ін. Проте багато проблем регіонального розвитку цієї сфери на теоретичному та практичному рівнях ще потребують поглиблених досліджень.

Виділення невирішеної проблеми. Зростаючий вплив туризму на соціально-економічні умови функціонування регіону потребує вирішення низки конкретних завдань, серед яких першочерговими є: оцінка ресурсної забезпеченості та туристських можливостей регіону, виявлення особливо цінних і унікальних об'єктів туристського інтересу, визначення напрямків розвитку ресурсної бази для досягнення бажаного соціально-економічного результату і т. п., тобто задач, які пов'язані з управлінням туристськими ресурсами, які є основними факторами розвитку туризму. Однак теоретична розробка проблем управління регіональними туристичними ресурсами відстає від вимог практики.

Мета статті. Обґрунтувати необхідність розробки і впровадження ефективних інструментів стимулювання розвитку рекреаційно - туристичного потенціалу регіонів. Визначити основні принципи державного регулювання регіональною політикою, які можуть забезпечити сталий розвиток ринку туристичних послуг в Україні.

Виклад основного матеріалу. Туризм є ознакою соціально-економічного рівня розвитку країни і окремих регіонів. Чим більш розвиненою і стабільною є економіка країни, тим більше стійкі позиції займає національний ринок туристичних послуг. Для того, щоб більш об'ємне розглянути проблеми і перспективи регіонального розвитку туризму необхідно почати, по перше почати з понятійного апарату.

Регіон – це визначені законодавством територіальні утворення субнаціонального рівня з системою органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, а також інші територіальні утворення, які характеризуються специфічністю, цілісністю та спільністю проблем розвитку, та визначені законодавством для досягнення цілей сталого розвитку територій.

Регіональний підхід – зосереджує увагу на вивченні специфічного для цього регіону просторового поєднання продуктивних сил, враховує те, що відрізняє один район від іншого [5, 30].

Туристичний потенціал регіону – це наявність певних можливостей та ресурсів, які можуть бути використані для розвитку туристичної та рекреаційної діяльності.

Рис. 2. Складові туристичному потенціалу регіону

Ринок туристичних послуг на регіональному рівні формується під впливом різних політичних та економічних чинників країни. Тому, саме держава має сприяти розвитку туризму на мікрорівні. Розглянемо схему взаємодії всіх суб'єктів ринка туристичних послуг.

Рис. 3. Схема державного регулювання туризму

Ринок туристичних послуг в конкретному регіоні формується в результаті наявного рекреаційного потенціалу і виникнення потреб населення для змістовного проведення дозвілля, а також під впливом різних політичних та економічних чинників країни. Реалізується він у вигляді механізму, що включає регулятори безпосередньої взаємодії виробників і споживачів. Першочерговим завданням регіонального управління є узгодження і забезпечення інтересів усіх його суб'єктів, розробка та запровадження ефективних інструментів стимулювання регіонального розвитку, налагодження міжнародного співробітництва.

Розвиток туризму на регіональному рівні позитивно впливає на всі сфери соціально-економічного життя населення:

- збільшує місцеві доходи
- створює нові робочі місця
- розвиває всі галузі, пов'язані з виробництвом туристичних послуг
- розвиває соціальну та виробничу інфраструктури у туристичних центрах
- активізує діяльність народних промислів і розвиток культури та сприяє їм
- забезпечує зростання рівня життя місцевого населення
- збільшує валютні надходження.

Також, необхідно зазначити основні проблеми розвитку туризму. До них відносяться:

- § невідповідність туристичної інфраструктури та послуг сучасним вимогам якості;
- § низька економічна, соціальна та екологічна ефективність функціонування сфери туризму і діяльності курортів;
- § недостатній рівень розвитку туристичної діяльності на туристичних об'єктах;
- § низький рівень інвестиційних вкладень у сферу туризму і курортів;
- § недосконалість та низька ефективність маркетингової політики у сфері туризму області;
- § відсутність сучасної методології статистичного спостереження у галузі туризму та готельного господарства;
- § недостатній рівень фінансування заходів з розвитку галузі туризму та курортів з місцевих бюджетів;
- § короткотривалість туристичного сезону.

Далі розглянемо, які шляхи та напрямки необхідні для перспективного розвитку туризму на регіональному рівні [6]:

1. Становлення туризму як провідної галузі економіки області та забезпечення її сталого розвитку;
2. Створення позитивного іміджу будь-якого регіону як осередку туризму на загальнодержавному та міжнародному рівнях;
3. Вдосконалення туристичної інфраструктури регіону;
4. Створення конкурентоспроможного туристичного продукту на національному та міжнародному ринках;
5. Забезпечення підвищення якості надання туристичних послуг.

На наш погляд, для досягнення цієї мети держава має дотримуватися основних принципів державного регулювання регіональної політики:

- використання методів державного регулювання у випадках, коли ні на одному з нижчестоящих рівнів немає достатніх прав або ресурсів для вирішення виниклих проблем самостійно, не вдаючись до допомоги адміністрації області;

- рішення адміністрації області про конкретні заходи державного регулювання стабілізації та розвитку сфери повинні ініціюватися суб'єктами області та муніципальними утвореннями;

- при наданні фінансової допомоги окремим містам та районам, а також підприємствам і організаціям адміністрація області має право формулювати умови надання допомоги, виключаючи політичні;

- державне регулювання регіональної підтримки розвитку рекреаційного комплексу має ґрунтуватись та реалізуватись в режимі особливої відповідальності;

- кожна територія в програмі соціально-економічного розвитку повинна мати чіткі цілі, в значній мірі розраховані на власні рекреаційні ресурси.

Висновки. Туристичний комплекс є одним з базових складових елементів розвитку регіонів. Наявність розвиненої туристичної інфраструктури в регіоні у багатьох випадках є визначальним фактором, що впливає на вибір споживачем місця призначення, при наявності певної мети відпочинку. Тому, формування ефективних підходів до розвитку туристично-рекреаційної сфери регіону неможливе без комплексного врахування усіх аспектів її впливу, особливо негативних, з огляду на необхідність максимізації позитивного внеску в місцеву економіку, збереження природної і культурної спадщини, підвищення якості життя місцевого населення і задоволення потреб відвідувачів при одночасному зменшенні негативного впливу на суспільство та навколишнє середовище.

Список використаних джерел:

1. Excerpt of the UNWTO [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://publications.unwto.org/publication/unwto-annual-report-2017>.
2. The World Economic Forum [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.weforum.org/reports/>
3. Біла С.О. Стратегічні пріоритети розвитку туристичних послуг в Україні та перспективи підвищення їх конкурентоспроможності на світовому ринку / Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право). – 2016. – № 1. – С. 17 – 23.
4. ОО Любіцева, ВІ Стафійчук *Розвиток курортної справи в Україні*/ Вісник КНУКіМ. Серія: Педагогіка. – 2005. – Випуск 12 (Частина 1). – С. 42-46.
5. Управління регіональним розвитком туризму: навч. посіб./ Д.М. Стеченко, І.В. Безуглий, Н.П. Турло, С.М. Мархонос; за ред. Д.М. Стеченка. _ К.: Знання, 2012. – 455 с.
6. Біла С.О. Пріоритети модернізації організаційно-економічних засад підтримки розвитку туризму в регіонах України / С.О. Біла // Перспективи розвитку туристичної індустрії в Україні: регіональні аспекти: Матеріали ІІ Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (28 березня 2014 р.) / ред. кол. А.Л. Бержанір та ін. – Умань: Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2014. – Ч.1. – С. 82 – 84.

References:

1. "Excerpt of the UNWTO", [electronic resource], available at: <http://publications.unwto.org/publication/unwto-annual-report-2017>.
2. "The World Economic Forum", available at: <https://www.weforum.org/reports/>
3. White S.O. (2016), "Strategic priorities of tourism services development in Ukraine and prospects for increasing their competitiveness in the world market", ["Strategichni priorytety rozvytku turystychnyh poslug v

Ukrai'ni ta perspektyvy pidvyshhennja i'h konkurentospromozhnosti na svitovomu rynku "], *Strategy of development of Ukraine (economy, sociology, law)*, No. 1, pp. 17 - 23.

4. Lyubitseva O.O., Stafijchuk V.I. (2005), "Development of the resort business in Ukraine", ["Stafijchuk Rozvytok kurortnoi' spravy v Ukrai'ni"], *Visnyk KNUCiM, Series Pedagogy, Issue 12 (Part 1)*, pp. 42-46.

5. "Management of regional development of tourism: teaching methods", ["Upravlinnja regional'nym rozvytkom turyzmu: navch.posib."], D.M. Stechenko, I.V. Bezugly, N.P. Turlo, S.M. Marconis, ed. D.M. Stechenko. K.: Knowledge, 2012. - 455 p.

6. Bila S.O. (2014), "Priorities for the modernization of the organizational and economic basis for supporting the development of tourism in the regions of Ukraine", ["Priorityety modernizacii' organizacijno-ekonomichnyh zasad pidtrymky rozvytku turyzmu v regionah Ukrai'ny"], S.O. Bila, *Prospects for the development of the tourism industry in Ukraine, regional aspects Materials of the 2nd All-Ukrainian scientific and practical internet conference (March 28, 2014)*, ed. count AL Berganir et al, Uman, Publishing and Printing Center "Visa", Part 1, pp. 82 - 84.

Keywords: tourism; tourism market; regional tourism policy; regional tourism, tourism potential.

Ключові слова: туризм; ринок туристичних послуг; регіональна туристична політика; регіональний туризм, туристичний потенціал.

Ключевые слова: туризм; рынок туристических услуг; региональная туристическая политика; региональный туризм, туристический потенциал.

Рецензент: Гончар В. В., завідувач кафедрою маркетингу та бізнес-адміністрування, ДВНЗ «ПДТУ», д.е.н., доцент

Перевірено на плагіат системою: <https://corp.unicheck.com/library/viewer/report/10425392>